

Verslag van

Theatermaakster Sarah Vanhee nodigt zichzelf ongevraagd uit op plekken waar mensen zich verenigen.

Lecture for Everyone is een speech als een ontstekingsmechanisme en dé bom van het vandaag eindigende Kunstenfestivaldesarts.

Evelyne Coussens

6 mei, 11 uur

Een departement van de Vlaamse overheid, Ellipsgebouw, Brussel

Een stafploeg maakt zich op voor de wekelijkse vergadering. De ambtenaren druppelen binnen, halen koffie en wisselen nieuwtjes uit. Geen van hen, uitgezonderd één iemand, weet dat hun eerste agendapunt zo dadelijk op eigen pootjes de vergadering zal binnenwandelen.

Drie weken lang hebben Sarah Vanhee en haar Franstalige collega Mylène Lauzon Brussel doorkruist met hun *Lecture for Everyone*. Op veertig plaatsen zijn ze binnengevallen: bij de Belgische luchtmacht, op een bijeenkomst van de Lion's Club, bij een cursus elektriciteit van Syntra, tijdens een Congolese eredienst. Afgezien van de paar presentaties op het Kunstenfestivaldesarts gebeurden alle lectures in niet-culturele contexten. Een bewuste keuze.

Vanhee: "Als je wilt spreken over de manier waarop een samenleving vorm krijgt, zou het erg inefficiënt zijn om dat uitsluitend in theater te doen. Maatschappijkritiek is in de kunstwereld vanzelfsprekend. Maar of zo'n speech daar dan zinvol is? Bij *Lecture for Everyone* kiest het publiek niet om naar mij te komen luisteren – ik kies het publiek. Ik ben een indringer. Die agressie kan ik me alleen veroorloven omdat ik kunstenaar ben en geen verkoper, politicus of missionaris. Mijn statuut bezorgt me een vrijeleide, terwijl dat artistieke spreken natuurlijk ook een weerstand oproept."

Toch is het belangrijk om net op deze extreem gestroomlijnde plekken in te breken, benadrukt Vanhee. Zoals veel van haar projecten sluit ze ook in deze *Lecture for Everyone* 'fictie' – een verhaal, een droom, een utopie – binnen in de realiteit. Vandaag is die realiteit de vergaderorde van de dag, vormgegeven in agendapunten. Vanhee betreedt de vergaderruimte, trot-

seert de nieuwsgierige, geamuseerde, geërgerde blikken van de ambtenaren en begint te spreken. "Leven – alleen. Leven met anderen. Hier zitten we dan." Vanhee kijkt de gezichten rond de tafel aan, een voor een, maakt oogcontact. Dat is belangrijk, want *Lecture for Everyone* is een speech voor iedereen maar ook voor ieder-een – voor elke mens afzonderlijk.

Vanhee: "Overal waar we komen is de speech exact dezelfde. De tekst is een *common ground*. Ik spreek geen welomschreven 'wij' aan, ik vind zo'n 'wij' altijd problematisch. Je ziet dat ook aan een vergadertafel: ik spreek mensen individueel aan, maar ze kijken naar de anderen om hun reactie te bepalen. In *Lecture for Everyone* zijn er geen toeschouwers, iedereen is deelnemer. Inclusief ikzelf. Ik probeer te spreken als een mens die zich zelf ook tussen de private en de publieke sfeer bevindt."

Dat geldt die ochtend zelfs voor hen die aangeven niet te willen participeren. Een deel van de aanwezige ambtenaren zit aandachtig te luisteren en onbewust te knikken, een ander deel staart intensief naar het blad of de balpen voor hen op tafel. Hoe komt het toch dat deze lecture – zonder morele beschuldigingen, zonder schokkende onthullingen of expliciet politieke boodschappen – ook ongemak of géne oproept? Waarom maakt het sommige mensen ongemakkelijk dat iemand bepaalde gedachten met hen wil delen?

Vanhee: "Het is de inbreuk op de dagelijkse gang van zaken. Je moet je voorstellen dat zo'n vergadering gericht is op efficiëntie en doelmatigheid. Zelfreflectie – stilstand dus – wekt onbehagen in een systeem dat steeds vooruit wil. Bovendien zitten de deelnemers aan zo'n vergadering daar in hun rol als werknemer, terwijl ik hen in de eerste plaats als mens aanspreek. In de rol van werknemer hoort het bijvoorbeeld niet om over lichamen te spreken, zoals ik in het begin van

een zachte guerrilla

'Het publiek kiest niet om naar mij te komen luisteren – ik kies het publiek. Ik ben een indringer'

SARAH VANHEE

de lecture doe, terwijl nochtans iedereen een lichaam heeft. Maar de bewustwording van het eigen lichaam, en van dat van anderen, veroorzaakt in zo'n vergadering een shock."

Er zijn wel meer woorden of begrippen die in de vergadering resoneren. 'Zorg', bijvoorbeeld. Zorgen we genoeg voor elkaar? Is het geen tijd voor een 'politiek van de zorg'? De paradox van het woord 'vrijheid'. Een geperverteerde term als 'liefde'. Vanhee deelt haar woorden uit – niet als verwijten, maar als kostbare cadeautjes, om mee naar huis te nemen en over na te denken. Het laatste woord is geen cadeautje –

het is een bommetje. 'Macht.' Vanhee bedankt haar toehoorders, en verlaat de ruimte.

**22 mei, 10.45 uur
Executive committee van een beursgenoteerd bedrijf, Brussel**

Macht. Het plakt aan elke morzel van het bedrijf waar Vanhee vandaag infiltreert. Aan het discrete naam bordje aan de voordeur van het statige Brusselse pand, aan de strakke hal, aan de hoogblonde secretaresses en aan de statige board room waar het executive committee bijeenkomt. Een mens gaat er spontaan van fluisteren. Zal het mogelijk zijn om hier een ope-

ning te maken – om in deze wereld van geld en macht een moment van reflectie te doen ontstaan?

Zeven mannelijke blanke executives van middelbare leeftijd kijken onbetroffen toe hoe Vanhee zich aan het hoofd van de tafel opstelt. Het contrast met de sessie bij de Vlaamse overheid is groot: deze mannen zijn niet gewend de blik naar te slaan. Hun lichaams taal is zelfbewust maar erg afstandelijk. Het valt op hoe Vanhee zich meteen aan de vibe aanpast. Hoe daadkrachtig ze binnenwandelt, hoe zeker haar oogopslag is, hoe vast haar stem, door het gezoeem van de smartphones heen. Ze kijkt de mannen aan, zonder zelf de

ogen naar te slaan. "Living – alone. Living with others. Here we are."

Vanhee: "Ik probeer iedere keer een kameleon te zijn, de sfeer en de gevoeligheden van de groep in me op te nemen. De eerste minuten zijn cruciaal. Terwijl ik alle gezichten afga, voel ik dat er een affectieve dynamiek ontstaat die de mensen laat smelten, hen 'vloeibaar' maakt. Als dat niet gebeurt, ketsen mijn woorden af." In de board room deze ochtend was dat gevaar reëel, maar Vanhee zocht en vond de toon. "Ik dacht onmiddellijk: ze gaan me niet ontsnappen. (lacht)"

Nu een vlieg op de wand zijn. Kijken hoe de woorden na haar vertrek een eigen leven gaan lei-

den, of en hoe ze nazideren in de bijeenkomst. Bij navraag blijken de meeste mensen, ongeacht de aard van de bijeenkomst, verrast en geraakt te zijn. Tijdens een bepaalde gemeenteraad vond de tekst geen enkel luisterend oor. In één bedrijf verklaarde iemand achteraf zich door de tekst geprovoceerd te voelen. De discussie die daarop ontstond met de andere aanwezigen is Vanhee net zo lief. In dit comité had een van de executives direct gepolst wat "the objective" van dit onverwachte agendapunt dan wel mocht zijn. Het doel? Net het onderbreken van de doelmatigheid is Vanhees doel.

In *Lecture for Every One* wordt een moment gecreëerd – een moment van stilstand, van reflectie, van potentie, het moment vóór de actie, voor de verandering. *Lecture for Every One* is een begin. 'Wij', dat zijn de mogelijkheden die écht open liggen.

Sarah Vanhee presenteert vandaag om 12 uur in het KFDA-festivalcentrum haar conclusies over drie weken *Lecture for Every One*. www.kfda.be. *Lecture for Every One* is een productie van CAMPO en gaat na het festival op reis naar andere steden. www.lectureforeveryone.be en www.campo.nu

'Internationale festivalformule staat onder druk'

Met 31 producties, waarvan 18 (!) creaties, was het Kunstenfestivaldesarts weer zijn overvloedige zelve. Artistiek leider Christophe Slagmuylder kijkt niet zonder angst naar de toekomst: 'Overal wordt bespaard op cultuur.'

PIETER TJONCK

Christophe Slagmuylder: "Het Kunstenfestival (KFDA) is een echt creatiefestival. We zijn daarin internationaal een voorloper. We werken intensief samen met andere festivals, maar vaak zetten wij de producties op het getouw. Buitenlandse organisaties laten ons wat graag de kastjes uit het vuur halen. Dat lukt slechts omdat Brussel steeds meer kan bogen op een publiek dat openstaat voor 'risico' en onbekende namen. Ik doel hier niet alleen op kijkers die nauw betrokken zijn bij de kunstwereld. Ook het 'gewone' publiek daagt massaal op. Dit jaar zitten we al (woensdag, PTJ) aan een bezetting van 96 procent. Dat is enorm. De festivalformule is hier een echte troef: mensen komen

wegen inslaan. Samen met Kaaitheater, waar hij artist in residence is, hebben we daarvoor middelen gezocht die Kaaitheater alleen niet kon opbrengen. Dat heeft ook het bereik van Kris Verdonck vergroot. We vreesden dat we niet voldoende publiek zouden vinden voor vier avonden, maar het tegendeel was waar. Het zat elke keer afgeladen vol."

U merkte al op dat internationale samenwerking noodzakelijk is om producties financieel rond te krijgen. Komt dat model niet onder druk te staan door de financiële crisis? "Een partner als Alkantara in Lissabon zag zijn subsidies zakken van zowat 300.000 naar 90.000 euro, ondanks een uitstekende beoordeling. Dat is voor hen tragisch: omdat ze zelf niet kunnen investeren, krijgen ze ook geen return uit het buitenland. Ze staan als het ware buitenspel. Een oud Festival als Dance Umbrella in Londen werd zelfs opgedoekt. Zelfs in landen als Zweden wordt er bekimpeld op cultuur. Internationale samenwerking is nochtans essentieel. Als wij Chelitsch (*Japans gezelschap van Toshiki*

'De communautaire scheiding is voorbijgestreefd. Brussel is een internationale stad geworden'

om dingen te ontdekken, ze zien plots nieuwe verbanden, ontwarren andere gevoeligheden. Dat kan enkel door de sterke concentratie in tijd."

Het Festival streeft er niet meer naar om artiesten te presenteren in een ander theater dan hun huis van vertrowwen. Vroeger ontdekten de twee taalgroepen van de stad zo nochtans elkaars huizen. "Die kwestie blijkt niet meer aan de orde in Brussel. Er is een intense dialoog ontstaan tussen huizen in de twee taalgemeenschappen. Belangrijker is echter dat Brussel nu, meer dan tien jaar geleden, een uitgesproken internationale stad geworden is. We merken dat aan ons publiek: als er een Portugese kunstenaar speelt, komen er ook veel Portugezen kijken. Daarom gaan we nu, als Festival, vooral na waar we een toegevoegde waarde bieden voor wat al leeft.

"Een mooi voorbeeld is Kris Verdonck. Hij wou nieuwe

Okada, PTJ) 200.000 euro ter beschikking stellen, moeten we dat geld grotendeels elders zoeken. Alleen kunnen we dat niet aan. Uiteindelijk dragen wij nu een kleine 20 procent van de kosten. Het gaat ook niet enkel om geld: samenwerking biedt kunstenaars ook meer speelkansen. Of dat model kan standhouden? Ik hoop het, maar zeker is dat niet!"

Krijg je door dat model niet te veel van hetzelfde overal? "Dat is een valse discussie. Producteurs bakkeleien vaak over wie de première krijgt van grote namen, of het alleenrecht om een productie te tonen voor een bepaalde tijd. In werkelijkheid is een publiek echter verbonden met één bepaalde stad. Het zal een Brusselaar of Belg worst wezen wat er in Wenen of Parijs te zien is."

• Christophe Slagmuylder, artistiek leider van het Kunstenfestivaldesarts. © FILIP CLAUSS

